

FIGYELŐ

A MAGYAR BÚZA BECSÜLETE

— A Közgazdasági Társaság atkétja —

EZ alatt a cím alatt a Magyar Szemle 1927 novemberi számában foglalkoztunk azzal az állítással, hogy az egykor minősége tekintetében világszerte verhetetlen magyar búza dien újabban kifogások merülnek fíd a külföldi vásárlóknál, sőt a hazai malom- és sütőipar körében is. Már akkor föltétlenül szükséges intézkedésképpen sürgettük, hogy búzáink megtámadott becsületének kérdésében üljön össze a szakértő bíróság, állapítsa meg, igazak-e a vádak; ha pedig az derül ki, hogy más búzák minősége megelőzte a mienkét, ennek a helyzetnek a következményeit a legsürgősebben le kell vonni.

Azóta néhány év telt el és a bíróság csak most ült össze. Sajnálattal kell megállapítanunk, hogy ezt sem a magyar mezőgazdasági érdekek hivatott őreinek köszönhetjük, hanem egy tudományos társaságnak, amdy, mint a többi hasonló, részben csekélyke adományoknak, részben pedig annak köszönheti csak, hogy még mindig fennáll, hogy tagjai közt akadnak áldozatkész emberek, akik munkájukért sem erkölcsi, sem anyagi haszonra nem számítva, képességeiket szívesen rendelkezésre bocsátják, ha arról van szó, hogy valamdy országos fontosságú kérdésnek tisztázására fórum szükséges. Tdjes elismerés illeti a Magyar Közgazdasági Társaságot a magyar búza minősége, ára és értékesítése ügyében megtartott ankét rendezéséért. — Alkalmat adott arra, hogy a kérdésben érdekelt legkülönbözőbb irányú tényezők végre komolyan és főlelősségttjesen elmondhassák véleményüket. Csak csodálkozunk lehet, hogy hivatalos helyről vagy a mezőgazdasági érdekképviseletek részéről ilyen értekezlet összehívását már régen nem találták szükségesnek.

Aki az értekezlet most megjdent anyagát¹ tartalmad könyvet áttanulmányozza, az megkönnyebbüléssel teszi le azt. Két okból is megkönnyebbüléssel. Először, mert a sokat vitatott kérdésben végre tisztán lát, másodsor, mert ha a múltra vonatkozólag megdöbbsentő mulasztások képe bontakozik is ki, a jövő sem egészen vigasztalan.

Ami a múltat illeti, kiderül, hogy valamikor a magyar búza csakugyan egyenrangú versenytársa lehetett a legkiválóbb kanadainak. Míg azonban az amerikaiak állandóan kutattak és kísérleteztek a minőség emdése érdekében, addig mi csak a többet termő fajták kitenyésztésére törekedtünk. Az egész búzanemesítési munkának ez volt egészen a legutóbbi időkig szinte kizárólag vezető szempontja és még szerencse, hogy emellett az új fajták minőségileg általában nem is maradtak d a régi apró, vörösszemű, kemény tisztai búza mögött. Persze ez magában nem volt degendő, mert közben a legjobb Manitoba búzák minősége lényegesen megelőzte a legkiválóbb magyarét, amely ma már a világpiacon csak közepes minőségnek

¹ A magyar búza minősége, ára és értékesítése. A Magyar Közgazdasági Társaság ankétje. Sajtó alá rendezte Kisléghi Nagy Dénes. Közgazdasági Könyvtár IX. kötete. Budapest, Gergely R. kiadása, 202 oldal.

számító délamerikai búzákét sem igen éri el. Még nagyobb bajt okozott azonban, hogy figyelmen kívül maradt egy másik körülmény. Az egyes nemesített fajták a legjava minőségű termést csak bizonyos körülmények közt adják, ellenben kedvezőtlen körülmények közt sokkal kevésbé válnak be, mint beváltak az ott már akklimatizált nemesítetlen fajták. Ha tehát például voltak is vidékek, ahol a Székács-féle búza többet, de ugyanolyan minőségűt termett, mint a régi búza, viszont más vidékeken esetleg csak többet, de silányabb minőségűt hozott, mert ott másfajta nemesített búzára lett volna szükség. A következmény az volt, hogy noha a nemesített fajták ellen minőségi szempontból egyenkint panasz nem lehetett, a helytelen kiválasztás folytán általában mégis romlott a magyar búza minősége.

Igy aztán nem csodálhatjuk, ha évről-évre nehezebbé válik búzáinkat eladni, még akkor is, ha ár tekintetében hűségesen követjük a világiac romló viszonyait. Nem szeszély vagy a fogyasztó részéről túlkövetelés idézte elő, hogy a kereskedelemnek folyton kényesebben kell ügyelnie a búza minőségére, bár természetesen az ízlésnek a kultúra haladásával párhuzamos finomodása is szerepet játszik. De még fontosabb talán az, hogy a feldolgozó ipar átalakult. Azelőtt Közép-Európában a kenyérszükségletnek 60—80%-át házilag állították elő, ma annak 80—90%-át pékműhelyekben. Az utóbbiakban azelőtt kézierővel folyt a munka, ma jóformán teljesen gépek dolgoznak. A sütés kézműből gyáriparrá lett és utóbbinak nélkülözhetetlen az egyöntetű, egységes és megbízható nyersanyag. A gép nem figyel, mint a pék, eléggé meg van-e dagasztva a tészta, a gép nem okos, hogy tovább gyúrja azt, ha még nincs eléggé átgyúrva, a gép egy bizonyos ideig működik az anyagon és aztán löki azt tovább a következő gyártási fázisba. Ha a nyersanyag nem volt azonos azzal, amelynek alapján azt a bizonyos időt kiszámították, már hiba van a gyártásban. Ezért kell az egységes és megbízható minőségű liszt ma már mindenütt.

De különösen kell a jóminőségű liszt. Sokat panaszkodunk a miatt, hogy a beviteli országok minden eszközzel iparkodnak hazai kenyértermelésüket fokozni. Olyan országok részére azonban, amelyek természeti viszonyaiknál fogva jó búzaminőségek előállítására alkalmasak, ez csak előny. Ugyanis a beviteli országok szinte egytől-egyig csak úgynevezett puha búzát tudnak termelni, olyan a talajuk és éghajlatuk. Ennek a feljavítására nélkülözhetetlen a keményebb, síkérűsabb, jobb minőségű síkért tartalmazó és több vizet felvenni képes búza. Amely országok illet termelni képesek, azoknak a természet szinte kiváltságos helyzetet biztosított, mert akármennyi búzát termelnek is másutt, az ő jó búzájuk nélkül jó kenyeret sütni nem lehet. Az önellátási törekvések tehát javították a jó búza helyzetét, mert míg a beviteli országok azelőtt átlagos búzát importálva, ezt megtalálták a csak átlagos búzát termelő országokban is, és ez a minőség megfelelt a sütőipar kívánságainak, ma a saját rosszminőségű búzájukká! magában véve nem boldogulnak, azt feljavítani azonban csak egynéhány, kiváló fajták termelésére képes országból eredő importtal tudják.

És itt dereng a vigasztalóbb jövő reménye Magyarország számára is. A kísérletek megállapították, hogy vannak olyan nemesített búzafajták, amelyek jelentékenyen nagyobb hozam mellett is megfelelő talajon és klímában egészen kiváló minőség termelésére alkalmasak. Van olyan, amelynek minőségi értéke 10%-kal is meghaladja a legjobb Manitoba búzáét. A feladat csak az, hogy ezen nemesített fajták legkiválóbbjait kiválasszuk, megállapítsuk, hogy melyiket hol lehet a legjobb eredménnyel alkalmazni és mezőgazdasági termelésünket ennek megfelelőleg szervezzük át. Ha ez sikerülne, ennek nem kisebb következménye lenne, mint hogy először is általában métermázsánként a jelenlegi piaci viszonyok közt például 7—8 pengővel többet érhetnénk el,

másodsor azonban valósággal monopóliumhelyzetbe jutnánk, vagyis csak a kanadai, de nem mindenféle más búzáknak ugyanazt a szolgáltatást megtenni az osztrák, a német, a cseh, a francia stb. lisztiparnak, mint amelyre ez a céltudatosan termelt, magyar minőségbúza alkalmas volna. És ezt elérni nem ábránd, mert hiszen a feladat, ezt felelősségteljesen mondhatjuk, nem a legnehezebb problémák közé tartozik. Persze kishitűvé kell lennie az embernek, ha látja, hogy íme, ezek a világos és beszédes eredmények is, melyek az anketén tisztázódtak, senkit sem mozdítottak meg a hivatottak közül abban az irányban, hogy ezen az el nem téveszthető úton céltudatosan elindítsák a magyar mezőgazdaságot. De nemcsak abból nem veszünk észre semmit, hogy e többéves és részleteiben nagy átgondolást kívánó programút megvalósítása érdekében történék valami, hanem azt sem látjuk, hogy figyelemre méltottak volna egyes, az értekezleten felmerült ötleteket, melyeknek pillanatnyilag igen jelentékeny hatásuk lehetne és amelyek semmi különösebb előkészületet nem kívánnak.

Így például igen életrevaló gondolatnak kell tartani azt a javaslatot, hogy az állam tiltsa el a legkiválóbb kemény búzafajtáknak a belföldön kenyérsütésre való felhasználását. Ez a mostanában külföldön oly sokféle alkalmazott őrlési kényszerek különleges magyar alkalmazása, mintegy negatív változata lenne. Semmivel sem jelentene több megkötöttséget a forgalomban, mint amazok, ellenben a hatása az volna, hogy jelentékenyen több maradna a kivitel rendelkezésére abból a búzából, amely után még ma is nagy kereslet van. Viszont a magyar fogyasztást semmi sérelem nem érné, ha a közepes fajtából készült kenyérré szorítanák, mert ez is megüti azt a minőséget, amelyet ma Európaszerte fogyasztanak. Ebben a tekintetben sokat tanulhatnánk az annyszor emlegetett dánoktól, akik hosszú időn át a vaját exportálták, ők maguk pedig margarinnal éltek.

Egy bizonyos: ha az anketét nem is tudta teljesen igazolni a magyar búzát, a magyar föld, a magyar klíma és a magyar búzanevelés tudománya teljes elégtételt kaptak. De nagy felelősség súlyától terhelve került ki onnan az a közgazdaságpolitika, — hivatalos és nem hivatalos egyaránt, — amely a föld, klíma és tudomány által nyújtott lehetőségeket parlagon hevertette eddig és ezzel a romlás útjára engedte tévedni a magyar búzát.

IHRIG KÁROLY

TÁRSADALOMPOLITIKA ÉS HADÜGY

A MAGYAR társadalmpolitikai vonalvezetéssel szemben elhangzott közéleti bírálatok során figyelemreméltó súllyal megnyilatkozó érv szerint a kormányzat, megfelelő gazdasági alapok nélkül, nyugodtabb és szolidabb időkre való szociális és népjóléti intézményt alkotott és megteremtette a szövevényes munkásjóléti igazgatásnak falanszterét. „Utólréte a végzet, amely kikerülhetetlen osztályrésze minden olyan merész reformnak, amely nem számol a gazdasági élet realitásaival és törvényszerűségeivel.“ Ha egyszer belehallgatunk a felzaklatott lelkiületű magyar társadalom morájlásába, fülünkbe zúg minduntalan a keserű sirám: miért csináltak társadalmpolitikát, miért e korszerűden szociális védelem, miért terheltek bennünket túl a népvédelem, a népjóléti költségeivel? Egy szellemi danse macabre-ban jut kifejezésre a társadalmi tiltakozás azoknak „fanatizmusával“, „megátalkodottságával“, „kérelhetetlenségével“, „türelmetlenségével“ szemben, akik a társadalom tiltakozása, a démosz képviselőinek minden ékesszólása ellenére, nem átalják a társadalomra reá erősz-

kölni a maguk népvédelmi, szociális fejlődést sürgető, a népierők szabad kibontakozását megnyitó társadalompolitikáját. A társadalom még eltűri azoknak a terheknek elviselését, amelyhez hozzászoktatták, de tiltakozik minden újabb alkotással szemben, tekintet nélkül arra, hogy vajjon a nemzet létszükségletét fedezik-e a már meglévő szociális intézmények, vagy hogy magasabbrendű társadalomnál a nemzetiségi érés előfeltétele, a nemzeti életszerkezet szerves kifejlődésének sine qua nonja-e a szokatlanul új alkotás. Ez a kritikai magatartás akkor lenne észszerű, ha az állam és a társadalom intézményei valóban a nemzeti létszükséglet időbeli sorrendjében alakulnának ki, tehát a közületi intézmények megalkotásának sorrendje mindenkor megfelelné a nemzeti létszükségletek hierarchiájának, ha az az intézmény támadna elsőnek életre, mely a nemzet megélhetése és fejlődése szempontjából mindenekelőtt szükséges, utoljára pedig amaz, mely mellett már matematikus, hogy vajjon a társadalomnak ez intézmény megteremtésével hozott áldozata felér-e az új intézmény megalkotásával járó előnyökkel. Sajnos azonban, valamely nép—nemzetiségi fejlődésének történelmi folyamata során—intézményeit nem nemzeti jelentőségüknek sorrendjében termeli ki önmagából, hanem a politikai változások, arányok és összefüggések irracionális esetlegességei szerint. De ha egy nemzet hajóját egy világpolitikai tornádó, a történelmi jövőről lemondás és anyagi megélhetés válságának Scylla és Charybdisa közé sodorja, akkor tartsanak a nemzet nagyjai, lelki és szellemi értékben és hatalomban nagyok, ítélőszéket a közösség intézményei és funkciói felett és kezükben a magyar öncélúság zsinórmértékével, szellemükben a magyarság történelmi rendeltetésének és elhivatottságának büszke tudatával ítéljék életre, fejlődésre, jövőre mindazt az elvet, intézményt, funkciót, melynek léte, ereje és működése a már-már marasmusba meredt nemzeti energiák kifejlődésének előfeltétele, és marasztalják, sorvasszák el, ami egy nép életének aranykorszakában bár lehet stílusos dekórum, ornamentikája komoly intézményeknek, gögös megnyilatkozása a nemzeti bőségnek, kupolája egy betónszilárdságú gazdasági élet alapjaira emelt államművészeti konstrukciónak, de — parazitája a nép megélhetésének válságával küzködő magyar államiságnak. Ám mondassék ítélet minden intézmény, alkotás, terv, elv, funkció felett, de csak a nemzetközösség érdeke szempontjából, nem pedig aszerint, hogy politikai irracionalitások okán melyeknek adott korábban a közhatalom életet. Ennél az országos számvetésnél a nemzet nagy nyilvánossága előtt eldől, hogy van-e létjogosultságuk a magyar bajosok százezreit gyógyító, milliányi népesség egészségpusztulásának megóvására hivatott, társadalmi kockázatmegosztást jelentő intézményeknek. És ekkor a történelmi léptekkel megejtett értékelésnél kitűnik, hogy felülmúlhatatlan jelentősége van azoknak az intézményeknek, melyek trianoni sorscsapás következtében megbomlott társadalmi egyensúly közepett, a jog és a rend elvének érvényesítőjét, az államhatalmat funkcióinak kifejtésében megerősítik. Az állam a maga nagyszerű és a társadalom részéről nélkülözhetetlen feladatait tartósan csak akkor látja el, ha él benne az erkölcsi eszmény és cselekedeteiben a hatalmi fölény jelentkezik. A társadalom szerves életét formáló, állam által érvényesített jog mögött végeredményben az állam oltalmazó és megtorló cselekvőképessége lakozik. Ennek letéteményese a haderő. Annak a hadseregnek pedig — melynek minden nemzet életében történelmi jelentősége és feladata van — szellemi, erkölcsi, szerkezeti egysége jelentős mértékben attól függ, hogy mennyire ép, mennyire normális, egészséges a kereteit kitöltő tömegek élete, mennyire kiegyensúlyozott és erőteljes annak a társadalomnak szellemi és fizikai élete, mely a szociális környezet erejével szüntelenül befolyásolja a nemzeti hadsereg belső életét. Amikor Poroszország első ipartörvényét megalkotta és benne hűségesen gondoskodott a munkásság fizikumának védelmé-

ről, a porosz törvényhozás beható vizsgálat alá vette a sorozási jegyzőkönyveket, megállapítván, hogy növédelmi törvényhozás nélkül erejében aláhanyatlík a német haderő. Es ugyanez a szempont érvényesült az angol szociális védelem kezdetét jelentő gyáripari törvények megalkotásánál, midőn rohamos iparosodás tömegesen érezte hatását az angol tengerészek konstitucionális elváltozásaiban. A konzervatív szociálpolitikai alkotósok tekintélyes részénél erőteljesen látjuk megnyilatkozni a kratopolitikai, katonapolitikai szempontokat, melyek az államkormányzat és a törvényhozás felelős tényezői előtt napnál világosabban igazolták, hogy a jogot garantáló államhatalomnak a hadseregben rejlő tényleges ereje jelentékeny mértékben attól függ, hogy évtizedeken keresztül milyen életfeltételek mellett, minő egészségi állapotban és szellemben él az a népréteg, melyből a haderő rekrutálódik.

Bármily békés hajlandóságú is valamely állam külső és belső politikája, államközi viszonylatban és a nemzet belső életében is nem lehet közömbös a történelmi múltat és jövőt jelentő haderő szellemi és fizikai állapota. Ezért minden állam, Európa nyugatán és keletén egyaránt, nemcsak humanitárius szempontból, az állam erkölcsi lényéből folyó követelményeknek eleget téve, hanem a közösséget szervezett formában tartó állam erejének megvédése érdekében, oltalmazza a leendő katonák anyját, a fiatalkorúak szervezetét és nem éppen véletlen, hogy Bismarck, Disraeli, Chamberlain és Mussolini neveihez fűződik a társadalombiztosítási gondolat kialakulása. A társadalompolitikának sok az arculata; a szamaritánus, a szentferenci, a ketteleri, rerum-novarumi, a marxi és bebeli arculaton kívül, markáns határozottsággal domborodik ki előttünk a társadalompolitikának kratopolitikai profilja. Ez távolról sem jelenti azt, hogy ne a keresztény etika követelményeként érvényesítsük a gyakorlati kereszténységet, a szociálpolitikát, hanem kihangsúlyozását annak a gondolatnak, hogy racionális katonapolitikának előfeltétele az intenzív szociálpolitika. Ha széttekintünk valamely állam belső életében, nem találunk intézményt, melynek épségéhez, súlyához, feladatának betöltéséhez a szociálpolitikára nagyobb szükség lenne, mint éppen a hadseregnek. Ahol a tőkének, az egyoldalú magángazdasági szempontnak harci szervezetei, valamint a kollektivista szemlélet képviselői túlságos jelentőségre tesznek szert és tartani lehet attól, hogy egy legyengült társadalom keretében a közületi szempont az osztályérdekek hálózatából csak a közjóra mindenkor káros kompromisszumok árán tud kibontakozni, ott a kratopolitikai érdekek hivatott védelmezőinek nemes hivatása a szociális fejlődés sürgetése, fokozott embervédelem követelése, a népiérek felszabadítása.

A közvéleménnyel, ha lehet, — ellene, ha kell, de mindig gyakorlati kereszténységet, tehát társadalompolitikát sürgetünk és nem engedhetjük, hogy a XIX. század csökevényeként jelentkező túlindividuaüzáló gondolat erőt vegyen a XX. század integrálódó törekvéseinek jegyében kibontakozó szociális eszményeken.

KOVRIG BÉLA

A MAGYAR ÜGYVÉDSÉG ÉS A TÁRSADALOMPOLITIKA

A MAGYAR ügyvédségnek a társadalmi és politikai élet kialakulására és fejlődésére egyéni és tömegdinamikájával mindenkor gyakorolt hatása és a benne ma is élő impulzív erő a magyar ügyvédséget jelentőségénél fogva kiemeli a többi társadalmi klasszisok közül, úgy, hogy a magyar társadalmi és politikai életre nézve nem közömbös az, hogy ennek a ma már numerikus erejénél fogva is számottevő társadalmi tagozatnak milyen a gazdasági, szociális és etikai spektruma.

Nem lehet tehát közömbös az sem, hogy e helyzetképből következtetve, mik a legközelebbi fejlődési lehetőségek és így milyen hatással lehet a jövőben az ügyvédség a magyar társadalmi és politikai élet kifejlődésére.

Mindezekhez tudnunk kell, hogy e társadalmi osztálytagozat helyzetének kialakulása milyen törvényszerűségekre vezethető vissza, jövőendő fejlődésére milyen erők hathatnak és így milyen erők behatása alá kell helyesmi.

MINDENEKELŐTT meg kell állapítanunk, hogy a magyar ügyvédség mai gazdasági, szociális és etikai színeképe a lehető legsötétebb.

Abból, hogy az életlehetőségek ügyes és leleményes kihasználásáról annyira közismert ügyvédség a napilapok mindennapi szomorú rovatában mind sűrűbben szerepel; abból, hogy ez a társadalomtól annyszor irigvelt foglalkozási ág a társadalomtól rákényszerített büszkeségét elhánnyva sebeit nyíltan feltárja és a kormányzati tényezőket mind erőteljesebben ostromolja munkaalkalmakért; abból, hogy e leggarabonciásabb társadalmi tagozat a jóléti intézmények sürgős teremtésébe szelődött bele: mindenki előtt világgossá vált és a köztudomású tény erejére kapott az, hogy itt egy jelentős társadalmi tagozat tragédiája játszódik le.

Az egyének között kifejlődött verseny durvasága, a nyomor általánosabbá válása s annak kimélyülése, az etikai vétések süppedékei és — sajnos — gyakran a kriminalitás hegyei a stációi ennek a kálváriajárnak.

Mik idézheték elő e független, erős klasszis ilymértvű lehanyaglását? Vájjon a Trianon által teremtett általános politikai és gazdasági nyomorúság függvénye ez, avagy speciális okokra vezethető vissza?

Kétségtelen, hogy az általános helyzet hatása alól nem mentesült az ügyvédség sem. Hacsak egyedül ez volna a baj, a magyar ügyvédség bizonyára nemesen tűrő osztályosa lenne mindenkinek csonka-orzága földjén. Az ő baja azonban speciális, keletkezési ideje sok évtizedekre visszanyúló, gyökere pedig a magasabb jogszolgáltatási érdekekről is megfélekedező liberális közfelfogásban fogant szervezeti törvényben van.

AZ ABSZOLUTIZMUST követő politikai újjáébredés és nagyarányú gazdasági fellendülés korában a folyton erősödő kereslet nyomában szükség-szerűen kizsendült egy új, erős és kiváló hajtásokkal bíró társadalmi réteg: az ügyvédség. Függetlenségénél, mozgékonyágánál fogva vezetője lett úgy a provinciális, mint pedig városokban a társadalmi és gazdasági mozgalmoknak. Gazdag rezervoárjából merítettek az államigazgatási, gazdasági és tudományos ágak és ott látjuk ágálni őket a politikai élet színpadán is. Egyéni súlyukkal és számukkal egyaránt az országos politikai élet kialakulására a legnagyobb hatást gyakorolják (képviselőházi ellenzék). Mindjobban erősödő és a perifériákat is áthálózó számbeli erejüknel fogva a helyi politikai organizációk legfőbb tényezője lettek (politikai pártszervezetek).

Az ügyvédek felette kedvező kereseti viszonyai, függetlenségük, gazdasági és államigazgatási ágakban való előnyös elhelyezkedésüknek lehetősége csábítólag hatottak a társadalomra, mely mind nagyobb rajokban küldözgette fiait e pálya gazdag lehetőségeinek kiaknázására, és pedig a legkiválóbbak mellett a selejteseket is.

Ámde a gazdasági fellendülésben lassanként stagnáció állott be. A városok — mint fő letelepedési emporiumok — népmozgalmainak grafikonja nagy ugrások helyett mind egyenletesebb kezdett lenni; az állami élet modern fejlődése kifejleszti a szigorú szakszerűséget és vele a bürokratizmust a maga zárt hivatalnok-státusaival, melyek természetes önvédelem mellett rendezkednek be és szinte teljesen kizárják külső elemeknek státusukba való beugrását; a gazdasági élet is differenciálódik és organizáló erők helyett

szakerőket kíván. Az életágak meglombosodtak és lassanként nem felfrissülés végett hajlanak ki az ügyvédség fölé, hanem csak hús ármýéket vetnek az alatta mind sűrűbb sorokban szorgoskodó ügyvédekre. A gazdag és színes lehetőségek tündéri kapui lezárulnak az ügyvédség előtt és ámulva veszik észre, és pedig a legkiválóbbak is, hogy életük végezetéig kis és nagyobb jogügyek ellátásának robotjára szorította a minden porcikájában megerősödött magyar élet őket, és pedig folyton csökkenő kereseti lehetőségekkel.

A társadalom azonban ezt eleinte nem vette észre, később pedig nem akarta tudomásul venni, önkéntesen nem akart lemondani egy jogról, melyet az 1874-ben megalkotott ügyvédi szervezeti törvény biztosított számára azzal, hogy az ügyvédi pályát minden korlátozás nélkül szabadá tette az egész társadalom részére. Az ekként lefektetett társadalmi szabadság-gondolatot tabunak szentelte fel és társadalmi politikai kérdéssé avatta, légfőként azért, mert a gazdasági föllendülés korszakában kifejlődött kereskedelmi és ipari életben gazdaságilag megerősödött társadalmi rétegre továbbra is csábítólag hatott az ügyvédi pálya a maga korlátozottabb lehetőségeivel is, miután érezte, hogy saját fiainak még mindig elég kenyeret fog tudni nyújtani és részükre e pálya még mindig tisztas társadalmi pozíciót és vele a megkívánt politikai befolyást biztosítja.

Igy nőtte ki magát a szabadelvű gondolkodás magvetői által az Ügyvédi Rendtartásba gyanútlanul elvetett társadalmi szabadság-gondolat társadalompolitikai kérdéssé, melynek öntudatos és erőteljes képviselője mellett számfellettleg előzönlötték e pályát és 40 éves küzködéssel sem lehetett mind a mai napig a jogszolgáltatási és társadalmi szempontból is egyaránt veszedelmes ügyvédszaporodás gát nélküli folyamatát megakadályozni.

Amily mértékben szaporodott azonban az ügyvédek száma, a különböző lehetőségek megszüntével fokozottabb mértékből csökkent eleinte az ügyvédek vagyonosodása, később pedig már a mindennapi kenyerük is. A verseny kiéleződésével természetszerűleg hanyatlott az etikai erő és fogyott a társadalmi megbecsülés és tekintély is.

Ugyanakkor egy feltűnő jelenség is mutatkozik. Az erősen fejlődő kenyérvettség kezd elrettentem a kiválóbb elemeket nemcsak e hivatástól, hanem magától a jogász pályától is, mely pályának legcsábítóbb lehetőségei éppen az ügyvédi foglalkozási ágban voltak eddig. Az adott gazdasági szervezettség mellett nem hajlandók épp e kiváló elemek a bizonytalan kimenetelű kenyérharcbaa felörölni képességeiket és már eleve más orientációt keresnek.

Ezzel meg is kezdődött az eddig úgy az *egyetemi* életben, mint pedig az életágakban annyira domináns jogászság dekadenciája, melynek első jele a század első évtizedében már abban jelentkezik, hogy az egyetemi élet vezetése kisiklik a joghallgatók kezéből és azt felváltva mérnök- és orvoskari hallgatók ragadják magukhoz. Ennek nyomában pedig már felismerhető az az örvendetes jelenség is, hogy a más pályák megszaporodott jelesek révén mind nagyobb jelentőséget nyernek és tagjaik mind nagyobb számban foglalják el a közéleti csúcokat, sőt a politikai mező is — mely pedig tanulmányaiktól, felkészültségüktől a legtávolabb esik—lassanként megszűnik tőlük. És ma már nem tesz ki a jogász-foglalkozásúak, respektive az ügyvédek a képviselőház létszámának 30%-át, ma már nem jogászmester a kereskedelmi és földművelésügyi miniszter és ma már nem jogász, ami még 15 évvel ezelőtt föltétlenül lett volna, a népjóléti miniszter. És nem föltétlenül jogász a pénzügyminiszter vagy kultuszminiszter sem, hogy az államigazgatás egyéb kisebb őrhelyeiről ne is beszéljünk.

Mindezek természetes folyamánnyaképpen beáll az ügyvédség dekadenciája is. Fokozta ezt az a körülmény is, hogy azok a kiválóbb elemek,

amelyek a jogászi pályára mennek ugyan, azokat sem az ügyvédi pálya vonzza már, hanem a bírói vagy más hivatalnoki státus lépcsőjére teszik lábukat. És így ez a dekadencia a korábban megkezdődött gazdasági dekadencia mellett már szellemi is. Ez utóbbi szoros korrelációban a kiválóságok nagyobb dimenziójú kimaradásával és a gazdasági okokkal. Mert azoknak a kiválóságoknak ugyanis, akik még ma is szép számmal vannak az ügyvédi pályán, csak egy része jut olyan jelentőséghez, hogy a kari nívót emelhesse. Jelentős részük felőrlődött és felőrlődik a kegyetlen versenyben. Ezért van az tehát, hogy a mai ügyvédnemzedéknek nincsenek még csak megközelítőleg sem olyan reprezentánsai, mint az épp most letűnt nemzedéknek voltak. Ezért van az, — bármily fájdalmas is kimondani — hogy a mai ügyvédnemzedék szellemi erőben, tudásban mélyen alatta van az elmúlt nemzedéknek. Ez pedig kizárólag ezekre az okokra vezethető vissza, mert most nem beszélünk a háborús nemzedékről, az ú. n. harmincévesekről.

Ezért erőten, gyenge most az ügyvédek saját érdekképviselője is.

Mindennek még csak nagyon halvány szimptomái mutatkoztak a múlt század 90-es éveiben, mégis kitűnő diagnoszták már ezekből megállapították a betegséget és annak okát. Rámutattak a következményekre és megjelölték a panaceákat is. Pusztába hangzottak el a Reichard Zsigmondok vészkiáltásai. A társadalom folyton növekvő számú új kiküldöttjei beidegezték ezt a társadalmi szabadság gondolatot, mely őket is e pályára segítette, politikai dogmává tették és sokkal jobban tudták hangsúlyozni és ekhóztatni, mint a bölcs előrelátók a maguk vészkiáltásait. Így vált az ügyvédség mint különlegesen szervezett és vértezett társadalmi tagozat az osztársadalom faltörökösává. És ebben a megtisztelő szerepben reáult harc közben nem vette észre, miként válik e társadalmi szabadság gondolat áldozatává. Nem vette észre, hogy a társadalom által fenntartott és nyújtott kifogyhatatlan tartalék nem az ő erősítését szolgálja, hanem fokozatos legyöngítését munkálja. Lassanként elvesztette a társadalommal szemben függetlenségét és példátlan kenyérharcában eleinte az őt legyöngítő társadalom kegyeit kereste, újabban pedig mind sűrűbben már ellene fordul.

Így hat vissza egy politikai gondolat magára a társadalomra és ez avatja a magyar ügyvédség válságának kérdését súlyos társadalmi kérdéssé és ennek megoldása így érett állami feladattá. Az évtizedek óta váltakozó kormányoknak nem menthető mulasztása, hogy az ügyvédproblémában kihelyeződött társadalmi kérdést fel nem ismerték. Így jutott be aztán a nagy debacle özönvizén, nagyobb csomó sebességgel, Trianon fekete hajójával az ügyvédség végzetei Ismételjük azonban, Trianon nem okozta, csak sietette a beteljesülést. E tekintetben minden tisztán lát, mert hiszen a bajok már évtizedes kifejlődésben voltak és már 1913-ban felismerték arányait abból, hogy ez évben Magyarországon már több ügyvéd volt, mint a nagy Németbirodalomban. Az ügyvédkérdés tehát már a 900-as évek első évtizedében akút stádiumba jutott.

Hogy pedig mi a mai helyzet, azt a legjobban illusztrálja egy kis statisztikai kép. Csonka-Magyarországon van — lefelé kerekítve — 6000 ügyvéd, vagyis minden 1300 lakosra esik egy ügyvéd. Ez nem jelent azonban 1300 gazdasági egyedet, akiknek ellátásra szoruló jogügyei lehetnek, mert ebben a számban benne vannak a gyermekek éppúgy, mint a mezőgazdasági és ipari munkások, gazdasági cselédek, kubikusok és háztartási alkalmazottak. Ezek közül az egyes kategóriákba tartozóknak, ha gazdasági egyedeknek számíthatók is, vajmi kevés ellátásra szoruló jogügyük van egyrésztől, másrésztől pedig ügyvédgazdasági szempontból teljesen értéktelenek.

Még riasztóbb a kép, ha a városok statisztikáját nézzük és legelső sorban a legkiáltóbbat, Budapestét. Budapest egymillió lakosára esik 3200 ügyvéd,

vagyis 312 lakosra esik egy ügyvéd. Ám itt sem 312 gazdasági individuumra, mert ebben az elképesztően alacsony kvotiensten éppen úgy benne vannak a gazdasági nullák, mint az országos kvotiensten.

Ezzel szemben Berlin a maga 4 millió lakosa között nem egész 3000 ügyvédet számol, vagyis 1300 lakosra esik egy ügyvéd, míg Budapesten ugyan ennyi lakosra 4 ügyvéd. Ámde Berlin közgazdasági élete mellett az 1300 lakos között milyen hatalmas gazdasági egyedek vannak és mennyivel több, mint Budapest ugyanennyi lakosa között! E mellett a mögöttes birodalom nagyságát, lakosainak számát, hatalmas iparját és még hatalmasabb közgazdasági életét is ha tekintetbe vesszük, milyen szomorú összehasonlítás válik Budapestre.

Vagy nézzük Bécsset. Ez azért érdekes, mert Bécsset, illetve Ausztriát szokták emlegetni egyedül a nyugati államok közül, mint az ügyvédi pályára lépés szabadságának eldorádóját — ami ugyan nem igaz s ez már a számokból is következtethető.

Bécsnek van kétféle lakosa és nem egészen 2000 ügyvéde, vagyis 1000 lakosára esik egy ügyvéd. És ez volt a kép már akkor is, amikor Bécs még a nagy monarchiának volt császárvárosa, élvezte ennek minden erkölcsi és gazdasági előnyét, amikor még a nagy monarchia gazdasági életének millió száza futott benne össze, amikor hatalmas ipari és pénzügyi vállalatok voltak és nagy dimenziójú tranzit- és idegenforgalmat bonyolított le.

A magyar ügyvédség válságának az egyedüli oka tehát az ügyvédhipertrofia. Ennek fejlődési arányai pedig matematikai pontossággal kiszámíthatók abból, hogy az ügyvédi vizsgára jelentkezők átlagos évi száma 660,¹ ami azt jelenti, hogy 10 év alatt — egy bizonyos kontingens leválása mellett is — körülbelül 4000 új ügyvédi iroda nyílik és a természetes apadás mellett 10 év múlva körülbelül 9000 ügyvéd lesz Csonka-Magyarországon.

Senki előtt sem lehet kétséges, hogy mit jelent az társadalmi és állami szempontból, hogy 9000 ügyvéd közül 4—5000 kereset nélküli proletár és senki sem ringathatja magát illúziókban afelől sem, hogy mit jelent ma az, hogy az ország 6000 ügyvédje közül 3000 nyomorog. Ez annyit jelent a társadalmi és állami szervezetben, mintha egy hadsereg 6000 tisztjének 50%-a antimilitarista. Ez annál több veszedelmet jelent, mert a legfiggetlenebb, legszabadabb mozgású és így a legkevésbé ellenőrizhető elemekről van szó, akik a törvényekben való jártasságuk révén a természetes életösztön parancsa alapján a törvény hézagait is megtalálják.

Senki se gondolja, hogy a proletár ügyvédek elmennek zsákhordóknak. Még ha erkölcsi diszpozíciójuk oly megbízható is, hogy inkább ezt az utat választanák, akkor sem tudnák az irattáskát a liszteszsákkal felcserélni, mert a feleség, család, rokonok, ismerősök acélnál erősebb láncszemei oly keményen tartják a polgári társadalom nagy láncában, hogy onnan fizikailag nem, csak erkölcsileg kapcsolódhatnak ki.

Ez a nem ellenőrizhető erkölcsi kikapcsolódás veszedelmes a társadalomra és államra egyaránt. Már pedig az élniakarás mindennél erősebb törvény. Aki már csak e törvény uralma alatt van, arra nézve az erkölcsi és anyagi törvények megszűntek normák lenni.¹

Állami szempontból tehát az ügyvédprobléma sürgősen megoldandó feladat, mégpedig nemcsak a jövő, hanem a ma szempontjából is. Az ügyvédség csodálatos önfegyelmét, a polgári társadalomból való lelkesedésének

¹ Vargha Ferenc koronaügyész úr adata.

² A Magyar Szemle VI. kötetében olvasom éppen Kilián Zoltán: Angolszász rendőrségek válsága című cikkében, hogy Amerikában — ahol a mi tradíciónk nélkül ugyan, de a szabad ügyvédség áldását élvezik szintén — „virágzik a zsarolók és bűnszövetségek által kitarított ügyvédek szervezete“. Íme egy előre projiciált kép!

nemes átérzését mutatja az, hogy nagyobb károk még nem keletkeztek, hogy tömegével nem fordult a mai társadalmi és állami szervezetség ellen és idegen eszmék hullámtaróját nem nyergelte meg. Azonban a tizenkettedik óra is elmúlt. A magyar jog- és államélet tényezőinek tehát sürgősen csdedek-niök kell.

MI A CSELEKVÉS, a segítség módusa?

Tudjuk mi a betegség, ismerjük előrehaladottságát és így ehhez kell alkalmazni a gyógyítási módokat is.

A betegség a túlszorodás, a hipertrófia. A gyógyítási mód — operációra nem gondolunk — a hipertrófia növekedésének megakadályozása, visszafejlesztése és gyökerének kipsztítása. Mindezt oly gyorsan, hogy még a „ma“ megmenthető legyen. Az eszköze ennek új ügyvédi szervezeti törvény megalkotása az ügyvédi numerus clausus intézményesítésével. Az ügyvédséget zárt intézménnyé kell tenni.

Nem leszünk vele újítók. Már a rómaiak is csak meghatározott számú ügyvédséget türtek meg legfőként jogszolgáltatási szempontból. Az előttünk példaképpen lebegő nyugati államok pedig¹ kivétel nélkül az ügyvédi pályára lépés tekintetében erőteljes korlátozásokat állítottak fel, melyek közül nem egy súlyosabb a numerus claususnál, de kivétel nélkül mindegyik elég hatályosnak bizonyult arra, hogy megvédjék jogszolgáltatásukat és társadalmukat az ügyvédtúlnépesedéstől és a vele járó veszélyektől, melyben mi nyakig vagyunk.

A tetszetősebb, mert lassúbb hatású formáktól elkéstünk 30 esztendővel.

Hogy pedig az ügyvédi numerus clausus már a ma segítségét jelenti és már a mai generációt megmenteni alkalmas, azt egy ízben kimutattuk, itt csak utalunk reá.³ Egyszerű számítás szerint a numerus clausus bevezetésével azt lehet elérni, hogy pl. Budapesten a szaporodás megakadályozása mellett folyó átlagos apadás mellett már 5 év múlva a helyett, hogy 3500 ügyvéd lenne, 2500 ügyvéd lesz.

Ha ehhez még ügyvédi munkaalkalomszaporítás mesterséges segítése járul és egy bizonyos kontingens más életpályákon nyerhet elhelyezést, akkor a mai ügyvédi generáció megmentettnék tekinthető és a társadalom feje fölül nemcsak hogy eloszlanak mindazok a felhők, amelyek most oly komoran gyülekeznek, hanem még a mai ügyvédgeneráció is beállítható lesz maradékmentesen a nagy nemzeti építómunkába.

A numerus clausus bevezetésénél oly módok kínálkoznak, amelyek amíg egyrészt alkalmasak arra, hogy az ellene támasztott ellenszenves légkört eloszlassák, másrészt pedig minél kisebb emódoval valóinstitualását lehetségesítik és a szerzett jogok minél kisebb sérelmével járhatnak. Ezek pedig a következők: miután a legsúlyosabb a helyzet Budapesten és a nagyobb városokban, a sorompók csak itt záratának le. A kapuk előtt állók ügyvéddé avatásuk után a kamarák székhdyén kívül eső községekben nyerhetnének letdepedési engedélyt járásbíróságok dött való működési jogkörrel. Vagyis egyidejűleg bevezetnének a már rég kidolgozott bifurkádó intézménye, és pedig vagy általánosan, vagy pedig csak az újonnan avatottak számára korlátozottan.

Csupán munkaalkalmak teremtésével a mai generáció nemcsak meg nem menthető, hanem még csak segíteni sem lehet rajta. Oly nagy a tömeg-

¹ L. Magnus: Rechtsanwaltschaft c. munkáját.

² L. Magyar Jogi Szemle 1928 évi májusi számában megjelent „Az ügyvédség és a numerus clausus“ c. cikkünket.

szükséglet, hogy a társadalomnak teljes kiszolgáltatottsága esetén — amire senki sem gondol — sem lehetne célt érni.¹

A gyógyítás e módjára állana az, amit orvosi műnyelven úgy fejeznek ki, hogy helyes diagnózis és helytelen terápia. Ez a gyógy mód annyit jelentene, hogy a helyett hogy a hipertrofiát — mint egyedüli kórt — visszafejlesztsem igyekeznének, annak továbbfejlődésére nyújtanának ingereket és tápot.

Ez még palliatív gyógyszerek sem bizonyulna jónak. Ha pedig ennek szánják, akkor kétségtelen, hogy a ma ügyvédségét feladták. Erre pedig egy intő szavunk van: Cavete!

MENYHÁRTH GYULA

A HANGOSFILM MŰVÉSZI PROBLÉMÁI

Azt a csalódást, melyet az eddig bemutatott hangosfilmek műértő körökben keltettek, immár nem lehet tovább leplezni. A technikai fogyatékoságok még csak a baj kisebb felét jelentik, a baj nagyobb része a hangosfilmek alapjában elhibázott esztétikai beállításában van. Mat azon a technikai fogyatékoságon, hogy az emberi beszéd két oktával mélyebben hangzik és a harmónikus félhangok elnyelése miatt a hang egyéni karaktere megváltozik, még csak lehet idővel segíteni, de hogy a várva-várt új művészi élményben végeredményben eddig csak sablonos operetteket kaptunk, melyekben még az élő mozgás plaszticitása, az élő tér, az élő színek intenzitása is hiányzik, már jogos csalódásra ad okot azok számára, akik az új technikai csodától új művészi csodát is vártak. A film itt nyilvánvalóan eltévesztette a maga célját és sajátos egyéni művészet keresése helyett beállt a látványos operett-revű uszályhordozójának, idegen célokat szolgál, hozzá méltatlan eszközökkel.

A hangosfilmhez nyilvánvalóan legkevesebb köze a prózai beszédnek van, miután az élő beszéd kimeríthetetlen finom árnyalatait és modulációit a film — még ha segítenek is a hangtorzító technikai fogyatékoságokon — sohasem tudja teljes épségben visszaadni és a mellett még itt van legyőzhetetlen akadályként a nyelvek bábeli sokasága, sőt még az egyugyanazon nyelvben fellépő dialektusok nehézsége is. A film eddig nemzetközi művészet volt, miért legyen ezentúl lokális a nélkül, hogy ezzel valami új, sajátos faji jelleget tudnának számára biztosítani? De nem szorítkozhat a hangosfilm az obiigát szinkronizált kísérőzenére sem, miután a mai jobb mozi zenekarok is tudnak olyan kísérőzenét produkálni, mint amelyet az eddigi hangosfilmeken hallottunk, tehát ez művészt haladást nem jelent, de viszont elveszi sok ezer családos zenész kenyerét. De nem lehetnek a hangosfilmnek hang- és zöreijfestő ambíciói sem, miután a rohanó, Valódi élet ezer komponensből összerakott vibráló kakofóniáját a korlátolt hangfelvevő képességű gép úgy sem tudja hűen visszaadni, viszont az autótülkölést, motorzúgást, üvegcsörömpölést stb. eddig is jól tudták a zenekarból imitálni, úgyhogy újabb előnyt ez sem jelenthet a film fejlődésében. A fantázia különb!»! is óbban kiegészít automatikusan, mint az ügyefogyott lármamelléklet. A mikrofonnak az a fogyatékosága, hogy a távoli hangot nem érzékeli, míg a közelgő hangforrás viszont mind!»! átmenet nélkül válik hirtelen mennydörgés-

¹ Legjobban illusztrálja ezt Zsitvay igazságügyminiszter által felhozott adat, hogy háború óta a perekben 100%-os szaporodás állott be. Az ügyvédek gazdasági válsága ennek dacára fokozódott, sőt a válságosságig súlyosbodott.

szerűen erőssé, továbbá, hogy a felvett hang minden térszerűségét elveszti, vagyis, hogy vetítéskor nem érezzük, hogy a hang mely irányból jön, azt az eredményt involválja, hogy a filmművészet sajátos lényegét egészen más irányban kell keresni, mert a filmnek naturalista ambíciói csődöt mondtak. A reális élet egyes mozzanatainak megörökítése a fényképezőgépen praktikus ismeretterjesztő célokat szolgálhat, de ez még nem művészet és következőleg grammofoonra felvehetjük egyes természetes és mesterséges zörejek és hangok komplexumát tudományos célzattal, de ennek önmagában véve művészi jelentősége nincsen. Pedig a film nem válhat eszközértékké, meg kell keresni sajátos egyéni értékeit, melyek specifikálják úgy a mindennapi élet fotografikus ábrázolásától, mint pedig egy opera- (vagy még rosszabb: operett-) előadás mechanikus reprodukálásától. Elfordulva tehát a realitások dadogó visszaadásától, messzebbi célok felé kell a filmművészetnek tekintenie. Transzcendens, irreális szférák azok, melyek várják a filmművészet alázatos szolgálattelvését. Lássuk ezt közelebről.

Kezdjük azzal a megállapítással, hogy a művészet mondanivalóját külső, anyagi eszközökkel objektiválja a maradandó létezés formájába. A film objektiváló anyaga jelenleg a mozgás és a hang. Tehát alapjában véve ugyanaz, mint az operáé, de jóval kiterjedtebb lehetőségekkel. Viszont hátrányai az operával szemben nyelvi nehézségei, amiből következik, hogy a dialektikus fogalmi elem a kényszerű minimumra redukálendő. A színpadi műfajok között az opera áll legtávolabb a realitástól, de ez elvonság még csak fokozódik a hangosfilm jelentőségében. Ez az új művészet új műfajt követel, melyben természetes érvényesülést nyernek azok a művészi lehetőségek, melyeket a hangosfilm jelenleg még csak méhében hord. Ez az új műfaj operából fog kiindulni, de a film természete szerint lényegesen megváltozott alakban. A mozdulattechnikának, a mimikának sokkal nagyobb szerep fog jutni, mégpedig kollektív arányokban is, mint az operában — ebben a görög mozdulatművészetre hasonlít — viszont a dialektikus elemnek sokkal kisebb szerepe lesz, a recitativók szerepüket veszítik.

Az absztrakció, a valóságábrázolástól való eltávolodás jelenti a film számára az egészséges fejlődési lehetőségeket. A differenciált lelki aktusokat, a modern ember bizonytalan érzéskomplexumait az eddig megfelelően ki nem használt ráfényképezés szimultán akciója tudja eddig nem sejtett plaszticitással napfényre hozni. Miután a való élet fotografikus pontosságú visszaadása hovatovább zsákutcába vinné a filmet, elkövetkezett a valóság részekre bontása, és a valóságatomok grandiózus összekomponálása egy felsőbb, igazabb valóság expresszív erejű látomását tárhatja elénk. Valóban, a filmet ezentúl meg kell komponálni, mert a mozdulatok szimbólikus játéka nem a valóság automatikus kopírozása, hanem minden részletében egy felsőbb valóságot visszatükröző alkotás lesz. Ebben az irányban már eddig is történtek kísérletek (Egy nagy város szimfóniája, Dzsingiszkhán), de ezeket az óvatos törekvéseket egy csapásra elfújta az operettek és revük kacér szele, amely a hangosfilmek gyártásával lopódzott be az atelier-k falai közé. Az a bárgyú szellem, mely egyrészt örömét lelte abban, hogy autópöfögés és hortyogás hallhatóvá tételével képessze el a naiv lelkeket, másrészt óriási befektetésekkel felépített revü-mutatványok enyhe erotikájával kábítsa el a „differenciáltabb“ lelkű hallgatóságát, teljesen a tömegizlés kielégítésére törekedvén, csírájában megöl minden olyan törekvést, mely a filmnek egy magasabb művészet számára való felszabadítását célozza. A film eddigi valódi nagyságai most riadtan hallgatnak és helyüket új sztárok foglalják el, akiknek egyetlen értékük, hogy hasznavehető énekhanggal (de távolról sem énekkultúrával) rendelkeznek. Így az egész mai filmművészetet elviselhetetlenül édeskés, primitív vásári romantika köde lepi el, terméketlen és pusztító

hatású, amit látra, komolyan beszélhetünk a film világválságáról. Az egyetlen menekülés e helyzetből csak az előbb vázolt klasszikus filmkomponálási technika lehet.

És itt rá kell mutatnunk a zene döntő fontosságára a jövő tisztultabb filmművészetében. A némafilm-korában a zenének alárendelt, kísérő szerepe volt csupán, a pergetésre kerülő film hangulati kontúrjait volt hivatva biztosítani és a filmmel semmi közvetlenebb, organikus kapcsolatban nem állott. A világ minden tájáról összeszedett kompozíciók amorf tömege eleve kizárt minden magasabb igényt. A hangosfilm megindulása csak annyiban hozott változást, hogy a filmhez komponáltak egy főslágert, mint vezérmotívumot, egyébként minden maradt a régiben, a Beethoven-szimfónia és a Marica grófnő dallamai békésen (?) megfértek egymás mellett továbbra is. Nem kétséges, hogy a hangosfilm a zenét ennél jóval nagyobb feladatokra predesztinálja és most majd megszűnik a zene alárendelt, anorganikus szerepe és a mozgásművészettel egyenjogósított helyzetét követel magának. A filmet éppenúgy végig kell majd komponálni, mint eddig az operát vagy a pantomimet. A zene nem utólag lesz összeállítva, miután a film már elkészült, hanem a komponista és a scenáriumíró (akinek a jelentősége szintén nagyon elmélyül) együtt dolgozzák ki előre a legapróbb részletekig alkotásukat és az már csak a második lépés lesz, hogy a legnagyobb műgonddal elkészített szövegpartitúrát a színészek meg is játsszák. Meg kell szűnnie a rendező diktatórikus hatalmának is, melynek eddig az a körülmény adott létalapot, hogy a scenárium a cselekménynek csupán az üres vázát írta elő, melyet művészi tartalommal s benne „örök“ emberi mozzanatokkal kitölteni a rendező hivatása volt. Amennyi értéket a közvetlen munka hevében meg tudott ragadni az intuíciója, annyi érték jutott be a filmbe. Ezen improvizáló munka helyébe teljesen a költő által megálmodott vizionárius erejű szöveggönyv lép a vele egyidőben készült zenével egyetemben, melynek önértékű tartalmát minél tökéletesebben megjátszani minden művész legfőbb ambícióját fogja jelenteni.

Végezetül a magyar hangosfilm-gyártás feladatairól kell megemlékeznünk. Az eddigi magyar filmek elszomorító példáját mutatták annak a korlátoltságnak, amely a magyar faji művészetet teljesen félreértve, népi sajátságok erotikus beállításában vagy nagyhangú romantikus hisztoricizmusban róta le kényszerű adóját a magyar kultúrával szemben. Ez a mindenáron való színpadias és felületes magyarkodás valójában sokkal többet ártott, mint használt. Egyrészt elkomorlyaltította a magyarság mélyeséges faji jellemvonásait, másrészt bombasztikus hazafiaskodásával megakadályozta a mélyebb, emberibb problémák szabad művészi kifejtését. A magyar faji értékeket pedig az általános emberi értékek síkjában kell kivetíteni, nem pedig lerántani az exotikumok cifra panoptikumába. Minél európaibb, minél emberibb lesz a magyar művészet, annál inkább lesz fajivá is, mert ez a kettő nem ellentmondó, sőt szükségszerűen kiegészíti egymást. A magyar népdalok kincsbányája a filmek zenei anyagára, a magyar népmesék groteszk, csodálatosan eredeti fordulatait a filmek scenáriumára hathatnak egészséges termékenyítően. Igazán lehetséges, európai látókörű szakemberek elkelnek még, akik nem engedik a népdalok fenséges tisztult világát dányos handabandává és a magyar nép ragyogó képzeletvilágának csodálatos termékeit színpalhasogató romantikává fejlni.

KÜLPOLITIKAI SZEMLE

Angol és francia pénzügyi politika — Az olasz flottaprogram — India, Egyiptom, Palesztina — A monarchia helyzete Spanyolországban — Szovjet-igazságszolgáltatás — Ausztráliai reformok

MR. PHILIP SNOWDEN-nek, a Labour-kormány kincstári kancellárjának ezidei költségvetése külsőleg semmiféle rendkívüli újítást nem hoz, azaz nagy pénzügyi „orthodoxiával” van felépítve. Az utóbbi évek konzervatív budgetjeihez képest azonban lényegesen növeli az egyenesadóterheket. Jövedelmi adóban 29,000.000 fonttal, jövedelmi pótdadóban 12,500.000 fonttal, örökösödési illetékekben 7,000.000 fonttal több bevételt irányoz elő a múlt évi összegekhez képest a végből, hogy fedezhesse az elmúlt év deficitjét s a folyó évre előirányzott többkiadást, amelyből 19,000.000 font egyedül a szociális terhek — munkanélküliségi segélyek és özvegyi nyugdíjak — emelkedéséből ered. Amidőn az egyenes adókat ily drasztikusan emeli Snowden, egyúttal arra törekszik, hogy ez a teherterheljen teljesen a gazdag emberekre háruljon és számításai szerint az új adóterheket az adófizetőknek az a mintegy 25%-a fogja viselni, amelynek jövedelme az 500 fontot (mintegy 14.000 pengőt) meghaladja.

A költségvetés bevételi oldalának végösszege nem kevesebb, mint 789 millió fontot tesz ki (mintegy 22 milliárd pengő) s első pillanatra feltűnik, hogy ennek az óriási összegnek több mint fele — 407,500.000 font — a fenti három egyenesadó-kategóriára: a jövedelmi adóra, a jövedelmi pótdóra — amelyet a 2000 fontot meghaladó jövedelem fizet meredek progressziós kulcs alapján — és az örökösödési illetékre esik. Ezzel szemben a fogyasztási adók összege nem egészen 130,000.000 font, ami világosan mutatja az angol pénzügyi politika „szociális” célzatait: az államháztartás terheit a szegényekről a gazdagokra hárítani.

Snowden költségvetése ellen tehát szociálpolitikai szempontból semmi ellenvetést nem lehet tenni, ámde annál kérdésesebb annak helyessége gazdaságpolitikai tekintetben. A modem állam szociálpolitikai hivatása nem kétséges: a kapitalisztikus gazdasági rendnek elkerülhetetlen korrekatívuma az „állami szocializmus”, amely szociálpolitikai és fináncpolitikái eszközökkel igyekszik a jövedelemeloszlás végleteit kiegyensúlyozni. Végeredményben azonban nem a jövedelem elosztása, hanem a jövedelem megszerzése a döntő feladat, mert világos, mert mennél nagyobb a bruttó nemzeti jövedelem, annál könnyebb lesz azon úgy osztozkodni, hogy senkit ne érjen súlyos igazságtalanság. Az állam „szociális” működésének tehát van egy elvben nagyon világosan megjelölhető határa: az a mesgye, amelyen túl a pénzügyi teher a nemzeti vagyon termelésének, a tőkeképződésnek akadályává válik.

Snowden bírálói szerint a Labour-költségvetés határozottan túlhaladja ezt a pontot. Ez a kritika különösen az úgynevezett örökösödési illetékben elbújtatott vagyonadó újabb emelését veti Snowdennek szemére s arra mutat rá, hogy ezzel a nemzet tőkéjének egy részét állandóan folyó kiadásokra költi el, vagyis föléli, ami tökéletesen ellenkezik a racionális gazdálkodás elemi feltételeivel. Egy szépen megalapozott és modem szellemben vezetett nagyüzemnek magát meg nem nevező tulajdonosa nyílt levélben mutat rá arra az anomáliára, hogy ha, mint eddig tette, a jövőben is racionálisan iparkodik jövedelmét felhasználni és azt üzemének további fejlesztésére fordítja, tíz év múlva esetleg bekövetkezendő halála után cégének többet kellene leadnia az örökösödési illeték többletében, mint amennyit

üzemének fejlesztésével megkereshetne, vagyis a tanulság az, hogy az adózás új rendje mellett a takarékoság oly fényűzés, amelyet az okos gazda többé nem engedhet meg magának.

A helyzet egy másik anomáliájára Lord Lothian, a Mr. Philip Kerr néven jól ismert közgazdasági író mutat rá. A Snowden által alighanem ad absurdum vitt „szociális“ pénzügyi politika útját állja az angol mezőgazdaság „szociális“ szempontból is kívánatos fejlesztésének. Az örökösödési illeték alá kerülő nagybirtok értékének 40%-át tartozik leróni. E célból vagy üzemi tőkéjét kell megrongálnia, vagy el kell adnia birtokának egy részét. A mezőgazdaság mai válságos viszonyai között azonban csak olyan vevőt kap, akít a föld csupán mint park vagy vadászterület érdekel. Az adóztatás mai rendje mellett tehát az angol mezőgazdaság további fokozatos pusztulásra van ítélve.

Ami ekkép a gazdasági fejlődésének tetőpontját alighanem túlhaladott Angliában végbemegy, ennek éppen az ellenkezője történik a reparádós vérátömlesztéssel új gazdasági virulásra serkentett Franciaországban. A francia és az angol budget számainak merő szembeállítására is már nagyon tanulságos: a francia állami bevételek előirányzata csupán 50 milliárd frank, ami mintegy 400 millió fontnak felel meg, tehát körülbelül fele az angol budgetnek. Minthogy pedig a két ország lakossága számban körülbelül egyenlő, ebből az következik, hogy a franda adóteher fejénként csak fele annak, ami az angol adófizetőm esik. Ennek dacára a francia törvényhozás legújában nagy erőfeszítést tett abban az irányban, hogy még ezt a terhet is csökkentse. A „dégrevemens“-ről szóló új törvény értelmében az adóterhek a reform első esztendejében másfél milliárd frankkal, a második esztendőben x milliárd és 800 millió frankkal fognak csökkenni. Anni azonban még ennél is érdekesebb, az a tény, hogy amidőn az angol szocialisták 48 és fél millió fonttal emelik az adóterheket, ugyanakkor a francia szocialisták azzal a javaslatlall állanak elő, hogy csökkentsék a francia adófizetők terheit 3 és fél milliárd frankkal, ami angol értékben 28 millió fontnak felel meg!

Mi ennek a sajátságos diszkrepanciának a magyarázata? Nyilvánvalóan ez: a mindkét országban uralkodó politikai demokrácia egyenlő mértéke pontosan visszatükrözi a társadalmi szerkezetek ellentéteit. Angliában a nagyipari koncentráció és a mezőgazdaság egyidejű pusztulása mellett, nagyjából a marxi „ideáltípusának megfelelő társadalmi szerkezet jött létre (mely azonban egyebek mellett már csak azért sem alkalmas arra, hogy Marx jóslatait igazolja, mivelhogy ebben a tekintetben az egész világon teljesen egyedül áll): a munkaadók és munkavállalók társadalma. Ebben pedig a demokráda számszerű erejénél fogva a munkabérből élő elemek uralkodnak. Az állami politika tendenciái tehát ezeknek az érdekei szerint gazodnak, akár „konzervatív“, akár „szocialista“ kormány van a nyeregben: hiszen — a legutóbbi választási arányokat véve alapul — a konzervatívok 8,600.000 szavazatának többsége is „dolgozó“ elemekből került ki. A tendencia tehát mindenképen szocialisztikus, a különbség csak az, hogy a „szocialisták“ erősebb tempót diktálnak s eközben alighanem túl is lőnek a célon: nemcsak annyiban, amennyiben a nemzet tőkeerejét rongálva idő előtt elherdálják saját örökségüket, hanem annyiban is, hogy a tömegeket hozzászokatják ahhoz a veszedelmes illúzióhoz, hogy a „gazdagok“ képesek őket munka nélkül is eltartani, vagyis hogy a „munka nélküli jövedelmet“ egyszerűen át lehet sétáltatni a „burzsoák“ zsebéből a „proletárok“ zsebébe. Ezzel ellentétben a franda társadalom szerkezetében a „petit bourgeois“, az apró tőkés az uralkodó tényező s a politikai demokráciának őrá kell építenie, sőt nélküle még a „szocialista“ sem számíthat arra, hogy valaha kormányképpé legyen. Innen a célzat, az adófizetőnek tetsző pénzügyi poli-

tikát csinálni s ezért van az, hogy — Angliához vagy Németországhoz viszonyítva — a francia „szociálpolitika“ mai napig is igen szerény palánta.

A LONDONI KONFERENCIÁN nyélbeütni remélt teljes, mind az Őt tengeri nagyhatalom által elfogadott tengeri leszerelési egyezmény megvalósítása, mint ismeretes, azon hiúsult meg, hogy a franciák nem voltak hajlandók koncedálni az olaszoknak azt, amit MacDonald úgyszólván eleve megadott az amerikaiaknak: a paritást. Papíron a francia érvek egészen jól megállják helyüket: kétségtelen, hogy Franciaországnak kiterjedt gyarmatbirodalmat kell védenie és hogy az olaszokkal való technikai paritás mellett a Földközi-tengeren szükségkép inferioritásban volna, — hacsak nem sikerülne az angolokkal nyugati partjai védelmére az egykori Grey-Cambon-féle egyezménnyel hasonlatos megállapodást kötnie. Minthogy pedig egy ilyen újabb „garancia“ paktum megkötése az angol politikai közvélemény nyílt ellenállásán eleve meghiúsult, a franciák nem voltak hajlandók az olasz követelést honorálni s az „ötös“ egyezmény ezzel kútbaesett.

Ennek a balsikerű előjátéknak természetesen az lett a folytatása, hogy Olaszország, amely az utóbbi években, komolyan remélve egy flottaegyezmény megkötését, nem sietette hajóhadának kiépítését, most energikusan lát hozzá ahhoz, hogy pótolja a legfeltűnőbb hiányokat s azonnal tervbevette 3 cirkáló, 4 torpedóromboló és 22 tengeraltjáró felépítését. Páris némileg izgatottan vette tudomásul az olasz program bejelentését, mert elkövette azt a hibát, hogy az olaszokat lekicsinyelte. Hiszen a londoni konferencián azzal torkolta le őket, hogy a paritás elérése céljából hajóhadukat meg kellene kétszerezniük s ezt a kiadást nem bírja el az olasz államháztartás. Különös ellentmondás van abban, hogy a modern demokrácia legöntudatosabb előharcosa, Franciaország él egy ilyen argumentummal. Ugyan mit szólnának a francia forradalom elveinek büszke védelmezői, ha azt mondaná nekik valaki, hogy a demokráciát követelni értelmetlenség, mert hiába adja meg az egyenlő jogot gazdagnak és szegénynek arra, hogy kastélyt építsen és autóbilt tartson magának. Ugyebár, a demokrácia védője azt felelné erre, hogy ezek a tényleges egyenlőtlenségek csak akkor fémek meg az emberi méltóság eszméjével, ha teljes jogegyenlőséggel párosulnak. Más az, hogyha valaki lemond arról, hogy egy költséges mulatságon részt vegyen, mert tárcája erre nincs berendezve és más az, ha orra előtt be akarják csapni az ajtót.

Ezért a franciák tévednek, ha azt hiszik, hogy a most már alighanem újból meginduló flottaépítési versenyért a felelősséget az olaszokra háríthatják. Különösen az angolok, akik a franciákéhoz hasonló helyzetben homlokegyenest ellenkező módon jártak el, teljesen tisztán látják azt, hogy Franciaország képviselői súlyos taktikai és pszichológiai hibába estek. Reménytelen dolog azzal az elhatározással ülni le a tárgyalóasztalhoz, hogy ott csakis a saját szempontjainkat fogjuk tekintetbe venni. Mert nyilvánvaló, hogy a másik fél is csak azért tárgyal, hogy maga is elérjen valamit. Itáliának bizonyára nem volt szándéka nagyobb hajóhadat építeni, mint amekkorára szüksége van s amekkorát túlzott anyagi áldozatok nélkül létrehozhat. Azonban a fascizmus nem hiába ébresztette fel Rómának, a világ urának unokáiban a nemzeti nagyság önértetét. A Giovane Itália nem vállalhatja azt a megszegyenítő szerepet, hogy a nagyhatalmak sorában egymaga kullogjon hátul egy külön osztályban, mint valami „kiskorú gentleman“, aki — mint az etoni diákok — cilinderrel a fején, de levágott frakkszármakkal jár! Az éppen nem franciafaló Journal de Génévé szerkesztője, William Martin, egy némileg melancholikus vezércikkben helyesen állapítja meg, hogy a paritás kérdése Mussolini szemében merőben elvi

kérdés volt: Ő azért akarta a paritást elméletben elérni, hogy gyakorlatban lemondhasson róla. Ha tehát a franciák is a kölcsönös bizalomnak és a mások *érzelmei* méltánylásának azzal a szellemével ültek volna le a londoni tárgyaláshoz, amely az angolokat dtöltötte, akik kezdettől fogva abból indultak ki, hogy Amerikának a flotta nem arra kell, hogy azzal másokat megtámadjon, hanem arra, hogy nemzeti önérzetét kielégítse, — amihez joga van — akkor a Duce kormánya bizonyára készséggel elfogadott volna az elvi paritás alapján egy olyan gyakorlati megoldást, amely a francia szükségleteknek is megfelelt volna. Hogy ez a lehetőség—legalább is egyelőre — meghíúsult, azért egy elfogulatlan szemlélő sem fogja a felelősséget Olaszországra háritani.

INDIÁBAN Gandhi hűvösretételével, ami semmiképpen sem jött váratlanul, lényeges változás nem következett be. A — békés és erőszakos — forradalom egyelőre tovább is két tényezőnek: a brahmin intelligenciának és a városok csöcselékének mondhatni „magánügye“ maradt. A két döntő faktor ellenben, amelynek meghódítása nélkül az angolelles mozgalom számottevő sikerre non számíthat: a bennszülött fegyveres erő és a földművelő nép ezideig úgyszólván érintetlen. Ezért valószínű, hogy a „Szatiagraha“ (békés ellenállás) mozgalmának lassú hanyatlására lehet számítani, annál is inkább, mert most már mégis csak az Összes indiai politikai pártoknak és egyéb tényezőknek az angol kormány által Londonba egybehívott értekezlete fogja az érdeklődést magára vonni. Ez a konferencia, a brit miniszterelnök és az alkirály legújabb levélváltása szerint október 20. körül fog összeülni. Ezt az időpontot azért választotta MacDonald, hogy India kiküldötteinek alkalmuk legyen a szeptember 30-án kezdődő birodalmi értekezlet résztvevőivel is találkozniok és velük eszmecserét folytatniok. Ez pedig a mellett szól, hogy a brit kormány mégis csak komolyan számol azzal a gondolattal, hogy a Dominion-státust India számára valamilyen formában már most megadja s azt reméli, hogy a jelenlegi brit Dominionok államférfiaival való beszélgetés során oly eszmék merülhetnek fel, amelyek az indiai önkormányzat nehéz gyakorlati kérdéseiben az érdekelt felek munkáját esetleg megkönnyíthetik.

Persze azok, akik nincsenek áthatva a Labour-kormány optimizmusától s a reálpolitikus szemével nézik ezt a kérdést, nem sokat várnak ezektől az eszmecseréktől és a „Domion“-formulától nincsenek elragadtatva. A brit Dominionokat európai és túlnyomóan angol származású népek építették maguknak. A birodalomhoz való hozzátartozásuk elsősorban a vér és a kultúra közösségén alapszik. S éppen e kapcsolatok nagy intimitása miatt, Nagybritannia fokozatosan úgyszólván összes anyagi és hatalmi érdekeit feláldozta a Dominionoknak, hogy megmenthesse a „birodalom“ névleges egységét. De ha egy szabad Indiának a birodalomban való névleges megtartása végett ebben a vonatkozásban is fel fogja áldozni összes anyagi érdekeit, akkor az „Indian Empire“ nem lesz számára egyéb, mint óriási teher, amelyet védeni és támogatni kell. India nélkül azonban nincsen többé Brit Birodalom...

Az EGYIPTOMI KÉRDÉS megint ugyancsak szákutcába jutott. Egyiptomra Angliának legfontosabb birodalmi közlekedési útja, a Suez-csatorna biztonságának érdekében van szüksége. A brit hatalom egyiptomi pozíciója pedig kettőn alapszik: katonai megszálláson és a Nílus felső folyásainak birtokán. A szudáni brit kormányzat jóindulatától függ az egyiptomi fellah mindennapi kenyere: nem csoda tehát, hogy a mostani angol-egyiptomi tárgyalások éppen a szudáni kérdésen akadtak fenn. Az egyiptomi nacionalista kormány hajlandó lenne hozzájárulni ahhoz, hogy

Nagybritannia csapatokat tartson a Szuezi-csatorna zónájában, de igényt tart a Szudánra s annak „státusát“ revízió alá akarja vettetni. A Szudán tudvalevőleg 1898 óta angol-egyiptomi „kondominium“ alatt áll s ezt az együttes birtoklást — amelyet a Baldwin-kormány 1924-ben de facto megszüntetett — a MacDonald-kormány most hajlandó volna helyreállítani. De ennél tovább nem megy, mert nagyon jól tudja, hogy a Szudán birtoka nélkül Egyiptomban tartott csapatai nemhogy a Szuezi-csatornát, hanem még saját magukat sem volnának képesek megvédeni. A tárgyalások tehát megszakadtak, bár igen kordialis nyilatkozatokkal enyhítve s most mindkét fél bízik abban, hogy a másik előbb-utóbb mégis csak meggondolja magát. De az egyiptomiak bizonyára kedvezőbb helyzetben vannak: hiszen a Henderson-féle feltételeket az angol közvélemény, bár nem minden aggodalom nélkül, magáévá tette s kétségtelen, hogy ezeket most már egy Tory-kormány sem vonhatja vissza. Nahas pasa és hívei azonban azt remélik, hogy a birodalmi „gyenge kéz“ politikát valló Labour-kormánytól még többet is ki tudnak csikarni.

A PALESZTINA! ARAB KÜLDÖTTSEG alighanem ugyancsak hasonló indokokkal szakította meg londoni tárgyalásait. A brit hatalom helyzete sehol sem olyan visszás, mint Palesztinában. Mert a palesztinai mandátumot Nagybritannia az 1917. évi Balfour-deklaráció alapján, azzal a kötelezettséggel vette át, hogy ott egy zsidó nemzeti otthon létesítését minden igyekezetével elő fogja mozdítani. Ehhez azonban hozzáfűzte azt a fenntartást, hogy „semmi se történjék, ami sérthetné a Palesztinában élő nem-zsidó közösségek polgári vagy vallásos jogait“. A cionisták ennek alapján igényt tartanak arra, hogy a Szentföldön ők legyenek az urak s hogy zsidó bevándorlók szabadon telepedhessenek meg Palesztinában. Viszont az arabok azon a nézeten vannak, hogy ők sem bantu négek vagy sziu-mdiánok s hogy a demokrácia és az ősi letelepedés jogán ők is igényt tarthatnak arra, hogy politikai és gazdasági érdekeik megvédessenek. Mivel pedig az arab lakosság nagy többségében földhöz ragadt szegény földművelőkből áll, akiket a zsidó bevándorlók könnyen kivásárolnak földjeikből s mivel, „akié a föld, azé az ország“, az arabok Londonba küldött delegációja azt követelte, hogy Nagybritannia azonnal szüntesse meg a zsidók bevándorlását, akadályozza meg az arab földbirtok elidegenítését és szervezzen demokratikus-autonóm kormányzatot az összes törzslakosság arányos képviselőivel: ami persze a ma még nagy többségben levő arabok politikai túlsúlyát biztosítaná.

Nagybritannia kormánya természetesen kénytelen volt elutasítani ezeket a követeléseket, de gyakorlatilag annyiban mégis elébe ment az arab lakosság kívánságainak, hogy — addig is, amíg szakértői tanulmány alapján nem dönt a teendőkről — egyelőre visszavonta az összes ezévi októberig már kiadott bevándorlási engedélyeket.

Nagybritanniának palesztinai politikája két hatalmas malomkö köze van ékelve. Mert egyfelől tekintettel kell lennie a brit koronának százmillió mohamedán alattvalójára — s különösen Indiában ezek a brit uralomnak legmegbízhatóbb támaszai — de másfelől ismeretes, hogy a világ vezető pénzügyi köreiből s az európa-amerikai liberális közvéleményben a cionisták ügye rendkívüli rokonszenvenek örvend. S bizonyára nem alap nélkül írja az utóbbi közvélemény egyik orgánuma, a Neue Freie Presse, hogy „a palesztinai bevándorlás beszüntetése az egész világ cionistáit komoly ellenakcióra bírta és oly tiltakozásokra, amelyek az angol kormány kívánságainak aligha felelnének meg“ s ezért reméli, hogy MacDonald oly elhatározásra fog jutni, amely nem semmisíti meg azt a rokonszenvet, amelyet

Angliának cionista politikája szerzett. „Egy ilyen hiba — végzi szinte fenyegetőkéig a N. Fr. Pr. — rendkívül kedvezőtlen következményekkel járma“.

SPANYOLORSZÁGBAN A „LIBERÁLIS DIKTATÚRA“ erősen bicegve halad célja, az alkotmányosság helyreállítása felé. A Cortes-választások késedelmét Berenguer miniszterelnök azzal magyarázza, hogy az összes választói névjegyzékek elavultak s hogy újaknak összeállítása nagyobb időbe telik. A valóságban azonban alighanem ott van a hiba, hogy az „átmenet“ nem tudja, hova menjen át. A diktatúra szétrombolta a régi politikai pártok szervezetét s ami még ennél is nagyobb baj, megrongálta a monarchia helyzetét. Igaz, hogy annak idején a diktatúra elkerülhetetlen szükségesség volt, amelyet az egész közvélemény s a nép túlradó örömmel üdvözölt: most azonban, hogy az idő vasfoga megörölte Primo da Rivera kormányát, s különösen mióta a diktátor maga is követte rendszerét a sírba, mindinkább utat tör magának az a felfogás, hogy a király nem háríthatja el magáról a felelősséget a diktatúra viselt dolgaiért, tekintve, hogy annak felállításával megszegte az alkotmányra tett esküjét. A helyzet kulcsa azonban, mint Spanyolországban mindig, most is a hadsereg kezében van — a politikusok és „karikák“ tarka-barka névsora és komplikált pártállásai majdnem Kínára emlékeztetnek — s egyelőre nem valószínű, hogy a hadsereg elejtené a királyt. De ha elejti, nem hihető, hogy valami nagyon liberális rendszer érdekében ejtené el: egy újabb „pronundamento“ alighanem egy újabb katonai diktatúrát ültetne nyeregbe — ha mindjárt „köztársasági“ alapon is. De a köztársaság ma, mióta mint James Bryce mondotta, megszűnt eretnekség lenni, már nem is ideál többé.

A VÖRÖS IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS idillikus viszonyait szépen világítja meg a legfőbb szovjetbírósnak egy legutóbbi körirata, amelyben az alsóbb bíróságokat arra inti, hogy a halálbüntetés kiszabását valamivel kevésbé liberálisan kezeljék. A legfőbb bíróság felemlíti, hogy a vidéki törvényszékek non egyszer halálra ítélnék „ellenforradalmi tényekért“ olyanokat, akik voltaképp nem követtek el semmiféle bűncselekményt. A bíróságok rendszerint beérik annak a megállapításával, hogy a vádlott elégedetlen volt a kormány agrárpolitikájával s ez nekik elég arra, hogy kimondják a halálbüntetést. A legfőbb bíróság ezenkívül eléggé pedáns módon fennakad azon, hogy az elsőfokú bíróságok nem hajlandók sem a védelem tanúit kihallgatni, sem a vádlott ártatlanságának igazolására feljánlott egyéb perrendszerű dokumentádót elfogadni. De a Szovjet-Kúria még azon is fennakad, hogy a halálbüntetést kimondják merőben „antiszovjet-mentalitás“ címén és hogy általános szölamokat elfogadnak konkrét bizonyíték gyanánt. A bíróságok sokszor elítélnék valakit halálra csupán azért, mert a „közvélemény“ így kívánja, de a legfőbb bíróság ezzel sem ért egyet.

Némi aggodalommal gondolunk arra, hogy ezekután nem fognak-e a Szovjet legfőbb bírái rövidesen hóhérékzre kerülni, miután ilyen evidensen ellenforradalmi mentalitást árultak el ebben a körlevelükben. Mert a kommunista diktatúra csak addig élhet, ameddig a legkíméletlenebb terror rendszerét fenn tudja tartani. Már pedig a terror nem kötheti meg magát perjogi skrupulusokkal. A jog és az erkölcs polgári előítélet Marx tanítása szerint s ahol a marxizmus uralkodik, ott ilyen „babonáknak“ nem lehet helye.

AZ AUSZTRÁLIAI LABOUR-KORMÁNY, mint a közvéleménynek már bejelentette, két szenzációs javaslattal készül a szövetségi törvényhozás

elé lépni, amelyet aligha lehet másképpen jellemezni, mint elszánt „reakciós“ kísérletet a közvetlen demokrácia és a „szocialista paradicsom“ lebontására. Egyik javaslata az alkotmányt olyképp kívánja megváltoztatni, hogy annak módosításához a jövőben ne legyen szükség referendumra, hanem elég legyen a parlament határozata is. Persze ahhoz, hogy ezt a módosítást tető alá hozza, szüksége lesz a Scullin-kormánynak még egy utolsó (?) referendumra s hogy ezt sikerül-e javaslatával megúsznia, nagy kérdés. Hiszen a referendummal épp az a baj, hogy sikeréhez minden államban többséget kell kapnia s ez a legkritikább esetben érhető el. Ilyenformán a szocialista kormány akciójának inkább csak demonstratív jelentősége van s arról tanúskodik, hogy a „nép“ politikai bölcsességébe vetett hit ma már a „demokratikus“ front balszárnyán sem rendületlen többé.

Nem kevésbé érdekesek azok a javaslatok, amelyek a sztrájkok és kizárások tilalmának megszüntetésével az „állami szocializmus“ legmerészebb és legérdekesebb kísérletét fogják eltemetni. Ha a Scullin-kormány megvalósítja terveit, a híres ausztráliai ipari döntőbírók a jövőben merő egyeztető funkciójuk lesz s a munkás- és munkaadó-érdekeltségek visszanyerik akciószabadságukat. Nagy csalódás éri ezzel azokat az idealistákat, akik abban a hiszemben voltak, hogy a „szociális“ kérdést törvényhozási tevékenységgel meg lehet oldani. Ausztráliában az ipari vitákat a múltban nem az állami szocializmus, hanem az iparosodás gyors fejlődése és a kedvező konjunktúra küszöbölte ki. Most, hogy Ausztráliát is elérte a gazdasági depresszió, egyszerre kitűnt, hogy törvények és állami bíróságok mennyire nem alkalmas szerves szociális problémák megoldására. Mert sem sztrájkoló tízezreket börtönbe csukni, sem gyárosokat arra kényszeríteni, hogy veszteséggel termeljenek — nem lehet.¹

OMIKRON

¹ Külpolitikai szemlénk vezetőjének, Ottlik Györgynek több hónapos amerikai távolléte alatt szemlénket egy másik külpolitikai szakember tollából hozzuk.